

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ І СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ГЕНДЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

ОДЕСА
ОНУ
2024

УДК 159.922.1 (072)
ГЗ4

Укладач:

Г. Ш. Коваль, кандидат психологічних наук, доцент кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

О. І. Кононенко, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Н. В. Родіна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету психології та соціальної роботи
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 4 від 24 квітня 2024 р.*

ГЗ4 **Гендерна психологія [Електронний ресурс]** : електрон. метод. рек. до практич. занять та самост. роб. для здобув. першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 053 Психологія / уклад. Г. Ш. Коваль. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. – 33 с. – 0,6 МБ.

Методичні рекомендації для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання за спеціальністю 053 «Психологія» розроблено відповідно до навчального плану і робочої програми та сілабусу курсу. Дисципліна «Гендерна психологія» спрямована на забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями про психологічні механізми, закономірності та особливості гендерного розвитку особистості; розуміння специфіки вітчизняних та закордонних напрацювань гендерної теорії, розуміння важливості гендерної методології, значення гендерного аналізу, гендерної освіти та практичними навичками у різноманітних сферах практичної діяльності з використанням знань з гендерної психології.

УДК 159.922.1 (072)

ЗМІСТ

Вступ	4
Теми лекційних занять	6
Зміст практичних занять	11
Рекомендації до практичної роботи	20
Теми доповідей-презентацій	21
Рекомендації до самостійної роботи	23
Самостійна робота	24
Орієнтовні питання до підсумкового контролю	25
Рекомендована література	29
Електронні ресурси	31

ВСТУП

Облік гендерних аспектів – це процес оцінки будь-якої запланованої діяльності, включаючи законодавство, політику та програми у будь-якій області та на всіх рівнях з точки зору їх наслідків для жінок та чоловіків. Ця стратегія призначена для того, щоб проблеми та досвід жінок та чоловіків стали невід'ємною частиною розробки, реалізації, моніторингу та оцінки будь-якої політики та програми у всіх політичних, економічних та соціальних сферах, що принесе рівну користь жінкам і чоловікам і буде сприяти подоланню нерівності між ними. Економічна та соціальна рада Організації Об'єднаних Націй визначає метою гендерного підходу досягненні гендерної рівності.

Сьогодні багато психологів ставлять під сумнів такий жорсткий поділ людства на дві групи, вважаючи, що він призводить до виникнення багатьох психологічних проблем. Гендерна психологія спрямована на те, щоб навчити людство продуктивним стратегіям та практикам поведінки задля подолання традиційних гендерних стереотипів та дозволу виникаючих на їх основі конфліктів та проблем.

Дисципліна «Гендерна психологія» відноситься до нормативних дисциплін підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалаврський рівень). В основу курсу закладено освітньо-професійна програму підготовки бакалавра галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 – психологія.

Предмет освітньої компоненти – особливості психіки особистості, пов'язані з її гендерною належністю, фактори та умови їх формування і розвитку на інтраіндивідуальному, міжособистісному, груповому та суспільному рівнях.

Міждисциплінарні зв'язки: курс «Гендерна психологія» органічно зв'язаний з такими дисциплінами: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна психологія», «Диференціальна психологія», «Клінічна психологія», «Психодіагностика».

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: розвиток гендерної компетентності та навичок гендерного аналізу соціально-психологічних процесів і явищ.

Завдання:

- ознайомити студентів зі сучасними підходами до поняття гендеру, основних теорій, уявлень щодо гендерної ідентичності та знань теорій її розвитку, соціалізації та гендерних відносин;
- опанувати практичні вміння та навички у проведенні досліджень з гендерної проблематики.
- формувати навички використання отриманих знань в майбутній професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- історію становлення та сучасний стан гендерної теорії в психологічній науці та освіті за кордоном і в Україні;
- сучасні проблеми і тенденції розвитку гендерної психології;
- негативні наслідки гендерних стереотипів та їх подолання в психологічній практиці;
- основні гендерні технології і можливості їх застосування на різних етапах розвитку особистості;

вміти:

- виявляти специфіку функціонування людини з урахуванням фактору статі та гендерних уподобань;
- працювати з наслідками порушення гендерно-рольової ідентичності та гендерно-рольової поведінки;
- планувати, здійснювати, рефлексувати і статистично обробляти результати досліджень з гендерної проблематики;
- використовувати методи і технології гендерного аналізу в психологічній діяльності.
- володіти навичками ефективного застосування гендерних знань в психологічній діяльності;
- володіти прийомами пропаганди гендерних знань з метою підвищення психологічної культури.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основні засади гендерної психології

Тема 1. Дослідження гендеру: основні поняття та історія

Мета: ознайомити студентів з поняттям гендеру, історією його виникнення та сучасним станом досліджень.

Зміст

Історія виникнення поняття «гендер» та роль фемінізму в цьому. Історія становлення гендерної психології. Методологічні основи гендерної психології. Чотири напрями сучасних гендерних досліджень: гендер як засіб соціологічного аналізу; розуміння гендеру в рамках жіночих досліджень; гендер як культурологічна інтерпретація; гендер як принцип практичного реконструювання сучасного суспільства. Методологічні відмінності гендерних досліджень та феміністських студій.

Тема 2. Статева ідентичність особистості

Мета: сформувати у студентів базу знань про статеву ідентичність особистості, її сучасні різновиди та поняття «психологічної статі».

Зміст

Аналіз психологічних досліджень міжстатевих відмінностей. Поняття психологічної статі: біполярна і мультиполярна моделі. Морфологічні і фізіологічні відмінності чоловіків і жінок. Поняття про паспортну, генетичну, гонадну, морфологічну і церебральну стать. Інверсії статевих орієнтацій, їх види та теорії, що пояснюють їх виникнення. Типи статевої орієнтації: інтерсексуальна, транссексуальна, євнухи, особистісна, гомосексуальна, бісексуальна, гетеросексуальна. Інверсія статевих орієнтацій. Гомосексуальність, теорії виникнення інверсій, стереотипи про гомосексуальну поведінку. Гомофобія.

Тема 3. Гендерна ідентичність особистості

Мета: сформувати у студентів базу знань про гендерну ідентичність особистості як усвідомлену належність до певної статі і важливу складову Я-концепції.

Зміст

Відмінності та співвідношення понять «стать» і «гендер». Відмінності між поняттями «статева ідентичність» та «гендерна ідентичність». Поняття гендерної ідентичності, теорії та етапи її формування. Структура гендерної ідентичності, види гендерної ідентичності. Етапи формування гендерної ідентичності. Гендерні властивості особистості: маскуліність, фемінність, андрогінність. Гендерна дисфорія. Інтерсекс-особистості: агендер, бігендер, цисгендер, гендерфлюїд, трансгендер, демігендер, андрогін, гендер-квір.

Тема 4. Гендерна соціалізація особистості та гендерні стереотипи

Мета: навчити студентів розуміти специфіку гендернорольової поведінки і враховувати їх у своєму приватному та професійному житті.

Зміст

Гендерна соціалізація як процес засвоєння соціальних норм, правил, особливостей поведінки, установок відповідно до уявлень про гендерну роль, її формування й призначення. Основні інститути гендерної соціалізації.

Закономірності диференціації відносин у сфері міжстатевої взаємодії. Гендерні відносини як реальні практики і моделі міжстатевої взаємодії. Їх детермінованість гендерними уявленнями, стереотипами, установками. Специфіка гендерних відносин у дитинстві, гендерні відносини у стосунках (любов, секс), гендерні відносини у сім'ї. Психологічні механізми гендерної соціалізації.

Тема 5. Конструювання гендеру у засобах масової інформації та комунікації.

Мета: Проаналізувати вплив засобів масової інформації та комунікації на конструювання гендеру.

Зміст

Засоби масової інформації та комунікації як технології створення гендеру. Кіберпростір як інструмент створення альтернативного особистісного гендеру. Гендерний «дизайн». Гендерна лінгвістика. Чоловічі й жіночі образи в сучасній художній і періодичній літературі. Анімація, художній фільм, реклама як інструменти гендерних технологій. Гендерна диференціація ігор і іграшок. Гендерний аналіз дитячої літератури, освітніх програм і шкільних підручників. Специфіка відносин вихователів і вчителів до хлопчиків і дівчинок: система вимог і оцінок, вплив на прояв обдарованості, формування різних особистісних якостей. Теорія каузальної атрибуції у поясненні успіхів хлопчиків і дівчинок.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Прикладні аспекти гендерної психології

Тема 6. Виміри гендерної поведінки

Мета: опанувати сучасні виміри гендерної поведінки.

Зміст

Характеристика методів досліджень в гендерній психології. Статеві типізовані поведінки. Залежність гендерних ролей від культури й епохи. Статеві-рольовий опитувальник С. Бем. Фемінність, маскуліність і андрогінність. Поняття гіпергендерності. Суперечки з приводу опитувальника Сандри Бем і концепції андрогінії.

Заняття буде включати в себе елемент дискусії, де кожен студент матиме змогу висловити свою точку зору з приводу заявленої теми.

Тема 7. Психологія гендерних ролей

Мета: навчити студентів виявляти гендерні рольові стереотипи у різних сферах соціального життя та розуміти їх вплив на індивіда та його поведінку.

Зміст

Феноменологія гендерних ролей: норми жіночої гендерної ролі і норми чоловічої гендерної ролі. Обмеження, що накладаються традиційними жіночою і чоловічою ролями. Обмеження, що накладаються традиційно жіночою роллю: «домогосподарка», «працююча жінка» «берегиня вогнища». Обмеження, що накладаються традиційно чоловічою роллю: норма статусу / успішності, норма фізичної, розумової й емоційної твердості, норма антижіночності. Зміна гендерних ролей. Гендерний конфлікт і різноманіття гендерних ролей. Гендерно-рольові дисгармонії. Гендерна нерівність та теорії її походження. Причини і наслідки гендерної асиметрії в суспільстві. Поняття гендерної просвіти.

Заняття буде включати в себе елемент дискусії, де кожен студент матиме змогу висловити свою точку зору з приводу заявленої теми, а в підсумку ми спробуємо визначити зміст і форми роботи щодо гендерної просвіти в українському суспільстві.

Тема 8. Витоки та подолання гендерних стереотипів

Мета: навчити студентів аналізувати проблеми гендерно-рольової поведінки, гендерної нерівності та бачити шляхи їх розв'язання.

Зміст

Роль гендерних стереотипів у життєдіяльності особистості. Види гендерних стереотипів, їх прояви у соціумі. Психологічні та соціальні функції гендерних стереотипів та їх вплив на розвиток особистості. Крос-культурні дослідження гендерних стереотипів. Вплив релігії на формування гендерних стереотипів. Гендерна дискримінація та сексизм у розподілі чоловічих і жіночих ролей.

Заняття буде включати в себе елемент дискусії, де кожен студент матиме змогу висловити свою точку зору з приводу заявленої теми.

Тема 9. Психологія гендерної взаємодії

Мета: проаналізувати особливості гендерної комунікації у суспільстві

Зміст

Гендерні особливості міжособистісних комунікацій. Соціальна мотивація: мотивація досягнення, влади й аффіліації. Особливості поведінки: пряма й непряма агресія, конформність, альтруїзм. Гендер і комунікація. Гендерні особливості перцепції в спілкуванні. Гендерний аналіз особливостей сприйняття й розуміння людьми один одного в спілкуванні. Вплив маскулінності / фемінності на розходження в аспектах спілкування. Комунікативна компетентність. Бар'єри в спілкуванні. Ігри й маніпуляції в спілкуванні. Гендерні установки й аттїтуди. Гендерні розходження в стилях спілкування. Стили поведінки чоловіків і жінок у конфліктних ситуаціях. Гетерогенні й гомогенні конфліктні діади. Ігри й маніпуляції в конфлікті. Зміна установок. Поняття афіліації й атракції. Дослідження, присвячені вивченню атракції й афіліації.

Заняття буде включати в себе елемент дискусії, де кожен студент матиме змогу висловити свою точку зору з приводу заявленої теми.

Тема 10. Гендер та насильство

Мета: навчити студентів ідентифікувати і вирішувати питання, пов'язані з гендерною проблематикою, зокрема із проблемою гендерного насильства.

Зміст

Поняття насильства, пов'язаного з гендером. Види насильства. Гендерне насильство у стосунках та переслідування крізь призму психології, соціології та права. Прояви та причини насильства в сім'ї, в стосунках; насильство та сексуальні домагання на робочому місці і т. д. Кримінологія та віктимологія гендеру. Психологічна допомога особам, які стали жертвами гендерного насильства.

Заняття буде включати в себе елемент дискусії, де кожен студент матиме змогу висловити свою точку зору з приводу заявленої теми.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основні засади гендерної психології

Практичне заняття № 1

Тема: Гендерна психологія як наукова та практична галузь психології

Навчальна мета заняття: формування розуміння етапів та логіки становлення гендерної психології як науки та концептуальних методологічних знань в галузі гендерної психології.

Питання для обговорення

1. Історія виникнення гендерної психології.
2. Методологічні основи патопсихології .

Основні поняття: етапи формування, предмет, об'єкт, завдання. принципи та методи гендерної психології

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми.

Питання для самоконтролю

1. Опишіть етапи формування гендерної психології.
2. Наведіть сучасне визначення гендерної психології як науки.
3. Проаналізуйте відмінності між визначеннями поняття «гендер» з позицій біології та соціальної психології.
4. Із якими науками пов'язана гендерна психологія?
5. Розкрийте роль фемінізму у розвитку гендерної психології.
6. Назвіть основні принципи досліджень гендерної психології.
7. Обґрунтуйте предмет гендерної психології в найширшому сенсі/змісті, як особливості психіки, які пов'язані зі статтю та соціумом.
8. Розкрийте зміст наступних методів гендерної психології: груба індукція, експеримент, дедукція, біографічний метод, спостереження.

9. Розкрийте зміст наступних соціо-психологічних методів гендерної психології: фокус-група, контент-аналіз, глибинне інтерв'ю, семантичний диференціал, опитування, анкетування, тестування.
10. Які ви бачите зміни в сучасних підходах до дослідження гендеру?

Практичне заняття № 2

Тема: Підходи до вивчення статевих відмінностей з позицій біології

Навчальна мета заняття: Аналіз підходів до вивчення статевої ідентичності та статевих відмінностей з позицій біології.

Питання для обговорення

1. Медичні та біологічні дані про відмінності та схожість організмів чоловіка та жінки.
2. Статева ідентичність особистості: основні параметри визначення.

Основні поняття: статева диференціація, гормональні, гонадні, морфологічні, церебральні відмінності, латералізація.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми.
- Підготовка презентації.
- Підготовка практичного завдання.

Питання для самоконтролю

1. Перерахуйте біологічні аспекти статевої диференціації.
2. Поясніть поняття «генетична стать»| (певний набір генів);
3. Поясніть поняття «гонадна стать»| (зовнішні і внутрішні статеві органи, залози внутрішньої секреції);
4. Поясніть поняття «морфологічна стать» (тілесні характеристики - міра/ступінь оволошіння тіла, м'язова маса і розподіл жирової тканини);
5. Поясніть поняття «церебральна стать» (диференціація мозку під впливом тестостерону) чоловіків та жінок.

6. Порівняйте відмінності в довготривалості життя та захворюваннях чоловіків та жінок.
7. Опишіть, як пренатальний тестостерон впливає на формування жіночого/чоловічого типу поведінки).
8. Які існують відмінності вищої психічної діяльності, емоційної та інтелектуальної сфери між чоловіками та жінками?
9. Наведіть приклади сучасних досліджень латералізації головного мозку.
10. Опишіть класичні та сучасні теорії виникнення статевих інверсій.

Практичне заняття № 3

Тема: Концепції та перспективи досліджень гендерної та статевої ідентичності

Навчальна мета заняття: пояснення статевих та гендерних відмінностей.

Питання для обговорення

1. Еволюційна психологія та культурний підхід у дослідженнях гендеру.
2. Соціально-детерміністські теорії статі.

Основні поняття: генетична інформація, гендерні відмінності, соціальні ролі, детермінація статей, конструювання статі.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми семінару.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.
- Підготовка практичного завдання.

Питання для самоконтролю

1. Опишіть механізм взаємодії біології і культури при формуванні гендеру.
2. Як обумовлені статеві відмінності розподілом соціальних ролей?
3. Які висновки можна зробити після аналізу теорії культурної детермінації статей?

4. Обґрунтуйте роль статей у передаванні та перетворенні генетичної інформації.
5. Як відбувається засвоєння статевих ролей через механізми покарання та заохочення?
6. В чому сенс драматургічного інтеракціонізму І. Гофмана?
7. Проаналізуйте відмінності та співвідношення «статева ідентичність» та «гендерна ідентичність».
8. Опишіть поняття гендерної ідентичності, теорії та етапи її формування.
9. Які види гендерної ідентичності існують на сьогоднішній день?
10. Перерахуйте основні ознаки гендерної дисфорії.

Практичне заняття № 4

Тема: Гендерна соціалізація особистості

Навчальна мета заняття: аналіз психосоціальних аспектів гендерного розвитку особистості.

Питання для обговорення

1. Гендерна соціалізація особистості.
2. Гендерний «дизайн».

Основні поняття: гендерна соціалізація, гендерна репрезентація, особистісний гендер.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.
- Підготовка практичного завдання.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «соціалізація».
2. Дайте визначення поняття «гендерна соціалізація особистості».

3. Опишіть існуючі механізми проходження гендерної соціалізації.
4. Обґрунтуйте вікові характеристики гендерної соціалізації.
5. Перерахуйте позасімейні джерела гендерної соціалізації.
6. Розкрийте зміст гендерно-чутливої соціалізації.
7. Кіберпростір як інструмент створення альтернативного особистісного гендеру.
8. Поясніть основні положення теорії каузальної атрибуції у поясненні успіхів хлопчиків і дівчат.
9. Розкрийте зміст поняття «гендерний дизайн».
10. Проаналізуйте основні положення гендерної лінгвістики.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Прикладні аспекти гендерної психології

Практичне заняття № 5

Тема: Витоки та подолання гендерних стереотипів

Навчальна мета заняття: проаналізувати позитивний та негативний вплив гендерних стереотипів на гендерні ролі.

Питання для обговорення

1. Соціокультурний підхід до вивчення гендерних стереотипів.
2. Традиційні і сучасні моделі сім'ї.

Основні поняття: гендерний стереотип, суспільний тиск, суспільна конформність, сингл-статус, чайлд-фрі, квір-сім'я.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.
- Підготовка практичного завдання.

Питання для самоконтролю

1. Перерахуйте основні кроскультурні дослідження гендерних стереотипів.
2. Наведіть приклади впливу релігії на формування гендерних стереотипів.
3. Як проявляються стереотипні гендерні відносини у стосунках (любов, секс) та сім'я.
4. Проаналізуйте вплив основних релігій на гендерні стереотипи.
5. Наведіть приклади гендерних особливостей уявлень про шлюб.
6. Які потреби та цілі, які реалізуються чоловіками та жінками у шлюбі.
7. Опишіть існуючі зараз альтернативні форми сім'ї.
8. Дайте визначення поняття «сингл-статус».
9. Дайте визначення поняття «чайлд-фрі».
10. Дайте визначення поняття «квір-сім'я»

Практичне заняття № 6

Тема: Соціально-психологічна феноменологія гендерних ролей

Навчальна мета заняття: вивчення наслідків негативного впливу гендерних стереотипів на особистість.

Питання для обговорення

1. Аналіз обмежень, що накладаються традиційними жіночими та чоловічими ролями.
2. Проблеми асиметрії гендерної соціалізації.

Основні поняття: сексизм, фемінізація, маскулінізація, сегрегація.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.
- Підготовка практичного завдання.

Питання до самоконтролю

1. Гендерні стереотипи в основі нерівних умов для самоактуалізації особистості
2. Соціально-психологічні проблеми самоактуалізації жінки.
3. Гендер і сучасна робота: надії і чекання, професійна сегрегація, стереотипи і дискримінація, фінансова нерівність.
4. Гендерні відмінності в стилі лідерства.
5. Розвиток жіночої кар'єри та баланс між кар'єрою і родиною.
6. Статус жінки в організації: проблема «скляної стелі».
7. Сексизм щодо чоловічих та жіночих ролей.
8. Аналіз обмежень, що накладаються традиційними жіночими та чоловічими ролями.
9. Охарактеризуйте сучасні негативні зміни жіночих ролей: маскулінізація (соціальна експансивність, надмірна змагальність за лідерство), крайня фемінізація (пасивність та бажане узалежнення від суб'єктів підтримки).
10. Охарактеризуйте сучасний розвиток жіночої кар'єри та проблему «скляної стелі».

Практичне заняття № 7

Тема: Психологія гендерної взаємодії

Навчальна мета заняття: проаналізувати бінарні особливості гендерної комунікації у суспільстві.

Питання для обговорення

1. Вплив гендеру на міжособистісні відносини.
2. Вплив гендеру на професійні відносини.

Основні поняття: афіліація, атракція, гендерна сегрегація, фейсизм, антиципація.

Завдання для самостійної роботи:

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.

- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми семінару.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.
- Підготовка практичного завдання.

Питання до самоконтролю

1. Дайте визначення міжособистісної атракції та її чинники.
2. Поясніть вплив соціальної мотивації досягнення, влади й афіліації на гендерні відносини.
3. Проаналізуйте гендерні відносини між людьми по принципу територіальної близькості.
4. Дайте визначення поняття «антиципація взаємодії».
5. Опишіть експерименти з дослідження стереотипу фізичної привабливості.
6. Фізична привабливість та феномен «відповідності зовнішнім даним партнера».
7. Гендерні та культурні детермінанти фізичної привабливості.
8. Концепція любовних взаємин Р. Стернберга.
9. Проаналізуйте гендерні стереотипи батьківською рольової ідентичності у різних країнах.
10. Доведіть вплив маскулінності / фемінності на розходження в аспектах спілкування.

Практичне заняття № 8

Тема: Віктимологія гендера

Навчальна мета заняття: вивчення особливостей статусно-рольової та поведінкової віктимності.

Питання для обговорення

1. Гендер та насильство.
2. Психологія жертв гендерного насильства.

Основні поняття: гендерна віктимність, жертва, потерпілий, віктимізація.

Завдання для самостійної роботи

- Підготовка питань, що винесені на обговорення.
- Теоретична робота з літературними джерелами, конспектом, першоджерелами з теми семінару.
- Підготовка презентації.
- Підготовка реферату.
- Підготовка практичного завдання.

Питання до самоконтролю

1. Наведіть приклади гендерного переслідування крізь призму психології, соціології та права.
2. Проаналізуйте прояви та причини гендерного насильства в стосунках, на робочому місці і т. д.
3. Наведіть приклади різних видів гендерного насильства в сім'ї (домашнього насильства).
4. Опишіть прояви домашнього насильства (фізичне, сексуальне, емоційне, психологічне, економічне насильство).
5. Наведіть основні ознаки емоційного насильства: аб'юз і газлайтінг
6. Наведіть ознаки жертви і агресора з точки зору гендерної віктимології.
7. Види психологічної допомоги особам, які стали жертвами гендерного насильства.
8. Прояви та причини насильства в сім'ї та міжособистісних стосунках.
9. Проаналізуйте насильство та сексуальні домагання на робочому місці з точки зору сучасного законодавства.
10. Що вивчає кримінологія та віктимологія гендеру?

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Елементом практичної роботи до дисципліни «Гендерна психологія» є презентації по запропонованим темам. Презентація (від англ. presentation – представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Презентація повинна бути інформативною та привабливою для глядача. Кожний слайд повинен бути зрозумілим, коротким і містити ємні, короткі фрази. Макет слайда, в якому, крім заголовка, має бути розміщено текст, передбачає подання тексту у вигляді списку.

- Складіть план майбутньої презентації. Визначте цільову аудиторію. Здійсніть підбір наукових літературних джерел за темою презентації.
- Кожен слайд може містити довільну текстову, графічну та відеоінформацію, анімацію, звук, діаграми і графіки, табличні й інші матеріали.
- Кожен слайд має відображати одну думку. Заголовки мають бути короткими. Текст має бути коротким і складеним з простих речень. На слайді має бути 6–8 рядків тексту. Текст повинен легко читатись.
- Слайди мають бути помірно яскравими. На слайді має бути до чотирьох ілюстрацій. Підписи до ілюстрацій доцільно розміщувати знизу. Усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі. Презентація не повинна стомлювати.
- Потрібно раціонально використовувати місце на слайді. Текст і фон мають бути контрастними. Ілюстрації повинні відповідати змісту. Розмір шрифту не повинен бути надто малим. Потрібно уникати надто яскравих кольорів.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ-ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА РЕФЕРАТІВ

Вимоги до доповідей презентацій: 8–10 хвилин; посилання на авторів і список джерел (класичних та сучасних).

№ з/п	Назва теми
1	<ol style="list-style-type: none">1. Медичні та біологічні дані про відмінності та схожість організмів чоловіка та жінки.2. Відмінності в довготривалості життя та захворюваннях.3. Теорія гормональних відмінностей (вплив пренатального тестостерону на формування жіночого/чоловічого типу поведінки).4. Схожість та відмінності вищої психічної діяльності, емоційної та інтелектуальної сфери.5. Дані про латералізацію головного мозку.6. Біосоціальної теорії виникнення статевих інверсій.7. Гомосексуальність: класичні та сучасні дослідження походження
2	<ol style="list-style-type: none">1. Концепція Е. Іглі про механізм взаємодії біології і культури.2. Гендерні відмінності в культурі як результуюча біологічних впливів та особливостей соціалізації у дитинстві.3. Погляди В. А. Геодакяна про роль статей у передаванні та перетворенні генетичної інформації.4. І. Кон про обумовленість статевих відмінностей розподілом соціальних ролей.5. Концепція М. Мід про культурну детермінацію статей.6. Теорія соціального конструювання статі (соціальних ролей) Т. Парсонса.7. Теорія соціалізації Т. Парсонса та Р. Бейлса про засвоєння статевих ролей через механізми покарання та заохочення.8. Теорія „категоризації за ознакою статі” (драматургічного інтеракціонізму) І. Гофмана.
3	<ol style="list-style-type: none">1. Класифікація рольової ідентичності Ч. Гордона (статева, етнічна, ідентичність членства, соціальна, політична, професійна).2. Конструювання гендеру у засобах масової інформації та комунікації.3. Кіберпростір як інструмент створення альтернативного особистісного гендеру.

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Анімація, художній фільм, реклама як інструменти гендерних технологій. 5. Теорія каузальної атрибуції у поясненні успіхів хлопчиків і дівчат. 6. Залежність гендерних ролей від культури й епохи. 7. Вплив релігії на гендерні стереотипи. Зміна гендерних ролей, гендерний конфлікт і різноманіття гендерних ролей. Причини і наслідки гендерної асиметрії в суспільстві.
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Крос-культурні дослідження гендерних стереотипів. 2. Вплив релігії на формування гендерних стереотипів. 3. Стереотипні гендерні відносини у стосунках (любов, секс) та сім'я. 4. Гендерні особливості уявлень про шлюб. 5. Потреби та цілі, які реалізуються чоловіками та жінками у шлюбі. 6. Альтернативні форми сім'ї. 7. Відмова від сім'ї (сингл-статус) та течія «чайлд-фрі».
5	<ol style="list-style-type: none"> 1. Феноменологія гендерних ролей: норми жіночої гендерної ролі і норми чоловічої гендерної ролі. 2. Сексизм щодо чоловічих та жіночих ролей. 3. Аналіз обмежень, що накладаються традиційними жіночими та чоловічими ролями. 4. Моделі поведінки жінки. Моделі поведінки чоловіка. 5. Проблема традиційних чоловічих норм (успішності/статусу; фізичної, емоційної, розумової твердості: антижіночності). 6. Соціалізація батьківської рольової ідентичності в індивідуалістських країнах Заходу. 7. Сучасні негативні зміни жіночих ролей: маскулінізація (соціальна експансивність, надмірна змагальність за лідерство), крайня фемінізація (пасивність та бажане узалежнення від суб'єктів підтримки).
6	<ol style="list-style-type: none"> 1. Міжособистісна атракція, її чинники. 2. Територіальна близькість людей. 3. Антиципація взаємодії. 4. Експерименти з дослідження стереотипу фізичної привабливості. 5. Фізична привабливість та феномен «відповідності зовнішнім даним партнера». 6. Гендерні та культурні детермінанти фізичної привабливості. 7. Концепція любовних взаємин Р. Стернберга.

7	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми асиметрії гендерної соціалізації. 2. Гендерні стереотипи в основі нерівних умов для самоактуалізації особистості. 3. Соціально-психологічні проблеми самоактуалізації жінки. 4. Гендер і сучасна робота: надії і чекання, професійна сегрегація, стереотипи і дискримінація, фінансова нерівність. 5. Гендерні відмінності в стилі лідерства. 6. Розвиток жіночої кар'єри та баланс між кар'єрою і родиною. 7. Статус жінки в організації: проблема „скляної стелі”.
8	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гендерне переслідування крізь призму психології, соціології та права. 2. Прояви та причини гендерного насильства в професійних стосунках, на робочому місті і т. д. 3. Поняття гендерного насильства в сім'ї (домашнього насильства). 4. Прояви домашнього насильства (фізичне, сексуальне, емоційне, психологічне, економічне насильство). 5. Ознаки емоційного насильства: аб'юз і газлайтінг 6. Гендерна віктимологія: портрети жертви і агресора. 7. Види психологічної допомоги особам, які стали жертвами гендерного насильства.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Частина навчального матеріалу виноситься на самостійне вивчення студентами. Самостійна робота повинна активізувати засвоєння знань, набуття вмінь та навичок студентами для успішного застосування їх у подальшій роботі. СР включає самостійне опрацювання теоретичного матеріалу та підготовку до практичних завдань шляхом опрацювання рекомендованої літератури.

Напрямки самостійної роботи:

- конспектування теоретичного матеріалу та/або першоджерел;
- підготовка доповідей-презентацій;
- підготовка практичних завдань;
- підготовка до заліку.

Підготовка теоретичних питань до семінарських занять передбачає опрацювання теоретичних питань з теми практичного заняття. Ці питання могли як розглядати під час лекції, так і виноситися на самостійне опрацювання.

Підготовка до іспиту має на меті узагальнення та систематизацію знань з дисципліни у цілому.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми/види завдань
1.	Знайдіть у 3 словниках та проаналізуйте поняття: гендер; (гендерні) стереотипи; (гендерна) соціалізація, (гендерні ролі); (гендерна) ідентичність, чоловік, жінка, стать, статева ідентичність
2.	Зробить кросворд за допомогою Словника гендерних термінів
3.	Зробіть таблицю відмінностей чоловіків та жінок на підставі в експериментальних досліджень: пізнавальні психічні процеси, емоційно-вольова сфера, інтелектуальної сфера і т. д.
4.	Розкрийте зміст та проаналізуйте причини та наслідки гендерних конфліктів (соціальних, релігійних, міжособистісних).
5.	Підготуйте дайджест наукової статті з гендерної психології за поточний рік
6.	Есе на тему: "Моя особиста зустріч з гендерною дискримінацією"
7.	Підготуйте презентацію "Психологічні технології роботи з жертвами гендерного насильства"
8.	Проведіть методики (вибір респондента вільний) і презентувати їх результати: 1) Діагностика психологічної статі С. Бем (адаптований варіант) 2) Метод незакінчених речень з визначення особливостей гендерної ідентичності (Л. Ожигова)
9.	Підготувати матеріал, який висвітлює той чи інший вид гендерних стереотипів, зафіксованих в усній народній творчості (прислів'я, приказки і т. д.)

10.	Підготуйте 3 фото (це може бути реклама з Інтернет чи з бігбордів у місті, з газет чи журналів), які відображають гендерні стереотипи, гендерну дискримінацію і сексизм (метод «photovoice» – фотозвіт). Обґрунтуйте свій вибір (напр., вид гендерного стереотипу, його оцінка, функції, його вплив на свідомість людей)
------------	--

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Передумови розвитку гендерної проблематики в психології.
2. Розвиток гендерної теорії: загальна характеристика етапів розвитку у ХХ ст.: емпіричний (60–70 рр.), концептуалістський (70 – початок 80 рр.), соціально-конструктивістський (80 рр.) та постмодерністський (90 рр.).
3. Роль фемінізму в становленні та розвитку гендерної теорії.
4. Гендер та психоаналіз: З. Фрейд, К. Юнг, К. Хорні.
5. Методологічні основи гендерної психології.
6. Статева ідентичність особистості, її сучасні різновиди та поняття «психологічної статі».
7. Поняття про паспортну, генетичну, гонадну, морфологічну і церебральну стать.
8. Інверсії статевих орієнтацій, їх види та теорії, що пояснюють їх виникнення.
9. Біологічні механізми статевої диференціації.
10. Відмінності та співвідношення понять «стать» і «гендер», «статева ідентичність» та «гендерна ідентичність».
11. Медичні та біологічні дані про відмінності та схожість організмів чоловіка та жінки.
12. Дослідження пізнавальних процесів і здібностей у чоловіків і жінок: роль біологічних і соціальних факторів.
13. Схожість та відмінності вищої психічної діяльності, емоційної та інтелектуальної сфери чоловіків та жінок.
14. Аналіз теорій статевої соціалізації в сучасній західній психології.
15. Гендерна ідентичність: характеристика поняття та етапи формування.

16. Класифікація рольової ідентичності Ч. Гордона (статева, етнічна, ідентичність членства, соціальна, політична, професійна).
17. Характеристика типів гендерної ідентичності: маскулінність, фемінність, андрогінність.
18. Поняття та види інтерсекс-особистостей.
19. Порівняльний аналіз видів гендерної ідентичності.
20. Проблема особистісної ідентичності в сучасному психоаналізі, інтерактивній та когнітивній психології.
21. Психологічні теорії гендерної диференціації.
22. Гендерна диференціація і формування гендерної ідентичності.
23. Зв'язок жіночої та чоловічої сексуальності з гендерною ідентичністю.
24. Методи діагностики гендерної ідентичності.
25. Класифікація гендерних теорій.
26. Гендерні дослідження в зарубіжній та вітчизняній психології.
27. Гендер як соціально-психологічна категорія.
28. Поняття «соціалізація» та «гендерна соціалізація особистості».
29. Конструювання гендеру у засобах масової інформації та комунікації.
30. Кіберпростір як інструмент створення альтернативного особистісного гендеру
31. Анімація, художній фільм, реклама як інструменти гендерних технологій.
32. Теорія каузальної атрибуції у поясненні успіхів хлопчиків і дівчинок.
33. Залежність гендерних ролей від культури й епохи.
34. Вплив релігії на гендерні стереотипи.
35. Зміна гендерних ролей, гендерний конфлікт і різноманіття гендерних ролей.
36. Причини і наслідки гендерної асиметрії в суспільстві.
37. Характеристика методів досліджень в гендерній психології.
38. Кількісні підходи в дослідженні гендеру: опитування, тестування, експериментальні та кореляційні дослідження.
39. Якісні підходи в дослідженні гендеру.
40. Аналіз візуальних репрезентацій гендеру.

41. Статеврольовий опитувальник С. Бем: суперечки з приводу концепції андрогінії.
42. Методи дослідження гендеру у соціальних та поведінкових науках.
43. Психологічні механізми та основні інститути гендерної соціалізації.
44. Загальна характеристика соціально-психологічних відмінностей між чоловіком і жінкою.
45. Поняття про гендерну роль.
46. Феноменологія гендерних ролей: норми жіночої гендерної ролі і норми чоловічої гендерної ролі
47. Сексизм щодо чоловічих та жіночих ролей.
48. Аналіз обмежень, що накладаються традиційними жіночими та чоловічими ролями.
49. Моделі поведінки жінки. Моделі поведінки чоловіка.
50. Проблема традиційних чоловічих норм (успішності/статусу; фізичної, емоційної, розумової твердості: антижіночності).
51. Соціалізація батьківської рольової ідентичності в індивідуалістських країнах Заходу.
52. Сучасні негативні зміни жіночих ролей: маскулінізація (соціальна експансивність, надмірна змагальність за лідерство), крайня фемінізація (пасивність та бажане узалежнення від суб'єктів підтримки).
53. Особливості сегрегації або конвергенції в сімейних відносинах.
54. Гендерні відносини як реальні практики і моделі міжстатєвої взаємодії та їх детермінованість гендерними уявленнями, стереотипами, установками.
55. Специфіка гендерних відносин у дитинстві.
56. Гендерні відносини у стосунках (любов, секс) та у сім'ї.
57. Гендерні особливості уявлень про шлюб.
58. Потреби та цілі, які реалізуються чоловіками та жінками у шлюбі.
59. Розподіл ролей у сім'ї.
60. Альтернативні форми сім'ї.
61. Відмова від сім'ї (сингл-статус) та течія «чайлд-фрі».

62. Сім'я та кар'єра: гендерні особливості.
63. Роль батьків у вихованні дитини.
64. Позасімейні джерела гендерно-рольової соціалізації.
65. Особливості мовної поведінки чоловіків і жінок; використання сленгу та гумор.
66. Гендер, культура і постіндустріальна родина (виховання дітей і домашня робота, роль батька, роль матері).
67. Гендерні розходження в стилях спілкування.
68. Стилі поведінки чоловіків і жінок у конфліктних ситуаціях.
69. Гендерний конфлікт як різновид соціальних та міжособистісних конфліктів.
70. Гендерне насильство у стосунках та переслідування крізь призму психології, соціології та права.
71. Прояви та причини насильства в сім'ї, в стосунках, на робочому місці і т. д.
72. Поняття гендерного насильства і домашнього насильства.
73. Прояви домашнього насильства (фізичне, сексуальне, емоційне, психологічне, економічне насильство).
74. Ознаки емоційного насильства: аб'юз і газлайтінг.
75. Гендерна віктимологія: портрети жертви і агресора.
76. Види психологічної допомоги особам, які стали жертвами гендерного насильства.
77. Гендерні аспекти дослідження впливу ЗМІ на формування особистості.
78. Методи дослідження механізмів гендерної соціалізації.
79. Крос-культурні дослідження гендеру.
80. Аналіз психологічних досліджень соціальних стереотипів.
81. Характеристика гендерного стереотипу як соціально-психологічного феномену.
82. Психологічні та соціальні функції гендерних стереотипів.
83. Самоактуалізація особистості як соціально-психологічний феномен.
84. Проблеми асиметрії гендерної соціалізації.

85. Гендерні стереотипи в основі нерівних умов для самоактуалізації особистості.
86. Соціально-психологічні проблеми самоактуалізації жінки.
87. Гендер і сучасна робота: надії і чекання, професійна сегрегація, стереотипи і дискримінація, фінансова нерівність.
88. Гендерні відмінності в стилі лідерства.
89. Розвиток жіночої кар'єри та баланс між кар'єрою і родиною.
90. Статус жінки в організації: проблема „скляної стелі”.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Основи теорії гендеру. Підручник / За ред. М. М. Скорик. Київ: ПРООН, 2004.
2. Гендерні студії: база тестових завдань з дисциплін спеціалізації. /За ред. І. В. Лупан. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. 144 с.
3. Ткалич М. Гендерна психологія: навч. посіб. / 2-ге вид., випр., доповн. Київ: Академвидав, 2016. 256 с.
4. Щотка О. П. Гендерна психологія : навч. посіб. : курс лекцій та практикум. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2019. 358 с.

Додаткова

1. Бовуар де Сімона. Друга стать / Пер. з фр.: У 2 т. Т. 1. Київ: Основи, 1994. 390 с.
2. Герман Д. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
3. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві // За ред. Ю. І. Саєнка. Київ: ВАІТЕ, 2007. 143 с.
4. Гендер і сексуальність: хрестоматія / В. Гайденко (ред.). Суми: Університетська книга, 2009. 140 с.

5. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навч. посібник. Київ: «Академія», 2004. 308 с.
6. Горні К. Втеча від жіночості. Незалежний культурологічний часопис. «І», № 27, 2003. С. 6–23.
7. Калько І. В. Формування гендерної культури школярів у системі роботи сучасного закладу освіти. Харків: Друкарня Мадрид, 2017. 136 с.
8. Коваль Г. Ш., Боєнко А. П. Сучасні підходи до вивчення гендерного аспекту атитюдів. II міжнародна науково-практична конференція: «Тенденції та перспективи розвитку психології та соціальної роботи в сучасному суспільстві». 19–21 листопада 2021 року. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
9. Коваль Г. Ш. "Трансформація психологічних характеристик чоловічої маскулінності у кіберпросторі". Стаття у фаховому виданні, категорія В. «Габітус». № 58, 2024.
10. Кононенко О. І. Гендерні особливості проявів перфекціонізму особистості // Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія : Психологія. Т. 20, Вип. 2(36). Ч. 2. Одеса: Вид-во ОНУ імені І. І. Мечникова, 2015. С. 99–105.
11. Лавриненко Н. В. Гендерні стереотипи масової свідомості // Українське суспільство: моніторинг, 2000 р. Інформаційно-аналітичні матеріали / За ред. В. М. Ворони, А. Ручки. Київ: І-нт соціології НАН України, 2000.
12. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
13. Мельник Т., Кобелянська Л. Сучасне гендерне мислення: [словник]. Київ: К.І.С., 2005. 280 с.
14. Сучасні стратегії гендерної освіти в умовах євроінтеграції : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2020 р. / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; за заг. ред. В. П. Кравця, О. М. Кікінежді. Тернопіль: ТНПУ, 2020. 288 с.

15. Сухорада Г. І., Тверітнев В. І., Філін В. Г. Забезпечення гендерної рівності щодо змісту фізичної підготовки особового складу/Актуальні наукові дослідження в сучасному світі // Журнал. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 5(49), ч. 3. С. 158–163.
16. Титаренко Т. М. Життєві домагання особистості у гендерному контексті. Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка. Т. 5. Ч.6. Київ, 2003. С. 290–295.
17. Фулей Т. І. Гендерна рівність при здійсненні правосуддя. Київ: ВАІТЕ, 2016. 180 с.
18. Хрестоматія навчальних програм з проблем гендерного розвитку. Київ: ПЦ „Фоліант”, 2004. 387 с.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка // Електронний ресурс: <http://library.zu.edu.ua>
2. Бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка // Електронний ресурс: <http://www.scilib.univ.kiev.ua>
3. Гендерна статистика України. Сучасний стан, проблеми, напрямки вдосконалення // Електронний ресурс: <http://dhrp.org.ua/uk/publikatsii/124-henderna-statystyka-ukrainy-suchasnyi-stan-problemy-napriamku-vdoskonalennia>
4. Електронна бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова // Електронний ресурс: lib.onu.edu.ua/elektronnaya-biblioteka
5. Електронна гендерна бібліотека // Електронний ресурс: <http://www.bibo.gender.org.ua>
6. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. // Електронний ресурс: <http://appspsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv>.
7. Коваль Г. Ш. Гендерні особливості кримінальної мотивації у осіб, засуджених до позбавлення волі.

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:gWc1E1PyPMoJ:onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/fpsr/navchalni_materialy/materialy_konf/Zbirnyk_gender_konstrukciya_sociumu_2018.docx&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

8. Наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія // Електронний ресурс: <http://www.ukma.kiev.ua>
9. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. // Електронний ресурс: <http://nbuv.gov.ua>
10. Права жінок і гендерна рівність в Україні // Електронний ресурс: <http://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-henderna-rivnist-v-ukrajini-o-uvarova/>
11. Ресурс для пошуку результатів досліджень відкритого доступу з репозиторіїв і журналів // Електронний ресурс: <https://core.ac.uk/search>
12. Український жіночий фонд // Електронний ресурс: <http://www.uwf.kiev.ua/news.htm>
13. Харківський центр гендерних досліджень. // Електронний ресурс: <http://gender.univer.kharkov.ua>
14. ENU International: Центр гендерних досліджень: <http://gender-ehu.org/>
15. American Psychological Association // Електронний ресурс: <https://www.apa.org/pubs/journals/amp/>
16. British Journal of Social Psychology. // Електронний ресурс: <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/20448309>
17. Journal of social psychology. // Електронний ресурс: <https://www.tandfonline.com/toc/vsoc20/current>

Навчальне видання

ГЕНДЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія

Електронне практичне видання

Укладач:

Коваль Ганна Шаміліївна

В авторській редакції

Затвердж. авт. 10.09.2024. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,6 МБ. Зам. № 2826.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
65082, м. Одеса, вул. Університетська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua